Roll No. ....

Total No. of Pages : 7

Total No. of Questions : 28

प्रथमा तृतीय वर्ष (8वीं) वार्षिक परीक्षा 2025-26

विषय कोड : 0801

संस्कृत व्याकरणम्

समय : 3 घण्टे **पूर्णांक : 100**

निर्देशः – (i) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

(ii) सर्वेषां प्रश्नानां सम्मुखे अङ्काः प्रदत्ताः।

(iii) सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां प्रदेयाः।

1. समुचितविकल्पं चित्वा उत्तरत – 6×1=6

(1) सारसिद्धान्तकौमुद्याः ग्रन्थस्य व्याख्याकारः –

(अ) कालिदासः (ब) वरदराजाचार्यः

(स) लोकमणिदाहालः (द) भट्टोजी दीक्षितः

(2) 'एधितव्यम्' इति पदे प्रत्ययः अस्ति –

(अ) एधि (ब) अनीयर्

(स) क्तवतु (द) तव्यत्

(3) प्रातिपदिकार्थमात्रे विभक्तिः भवति –

(अ) प्रथमा (ब) तृतीया

(स) पंचमी (द) द्वितीया

(4) अन्य पदार्थ प्रधानो भवति –

(अ) तत्पुरुष समासः (ब) बहुव्रीहि समासः

(स) केवल समासः (द) द्वन्द्व समासः।

(5) दितेः अपत्यं भवति –

(अ) आदित्यः (ब) दित्यः

(स) दैत्यः (द) अपत्यः

(6) 'शैवः' इति पदे प्रत्ययः अस्ति –

(अ) अण् (ब) अट्

(स) घञ् (द) वः

2. प्रदत्त शब्दैः रिक्तस्थानानि पूरयत – 6×1=6

(1) 'पठित्वा' पदे .... प्रत्ययः अस्ति। (क्त्वा/ल्यप्)

(2) 'कार्यम्' पदे .... प्रत्ययः अस्ति। (ल्यप्/ण्यत्)

(3) सम्प्रदाने .... विभक्तिः भवति। (प्रथमा/चतुर्थी)

(4) 'हरित्रातः' पदे .... समासः अस्ति। (तृतीया तत्पुरुषः/द्वन्द्वः)

(5) चोराद् भयम् इत्यस्य .... सामासिकपदं भवति। (चोरेणभय:/चोरभयम्)

(6) सुप् सुपा .... वा समस्यते। (तेन/सह)

3. उचित मेलनं कुरुत – 6×1=6

'अ'	'ब'
(1) स्वाहा योगे	(i) सप्तमी
(2) अधिकरणकारके	(ii) अव्ययीभाव समास:
(3) अनुरूपम्	(iii) चतुर्थी
(4) माता च पिता च	(iv) पीताम्बर:
(5) कृति:	(v) क्तिन्
(6) बहुव्रीहि समास:	(vi) पितरौ

4. सत्यकथनानां समक्षं 'आम्' असत्य-कथनानां समक्षं 'न' इति लिखत – 7×1=7

(1) 'गार्ग्य:' इति पदे यञ् प्रत्यय: अस्ति।

(2) "वृद्धाच्छ:" इति सूत्रेण कञ् प्रत्यय: भवति।

(3) "प्रज्ञादिभ्यश्च" इति सूत्रेण अण् प्रत्यय: भवति।

(4) "ऐन्द्री" इति पदे ङीन् प्रत्यय: अस्ति।

(5) गोपस्य स्त्री गोपी भवति।

(6) गुरुं नम:।

(7) अश्वात् सैनिक: पतति।

5. एकपदेन उत्तरं लिखत – 7×1=7

(1) 'पञ्चगवम्' पदे समासः अस्ति।

(2) विष्णोः पश्चाद् इत्यस्य सामासिकपदं भवति।

(3) युवतिः इति पदे प्रत्ययः अस्ति।

(4) साधकतमं करणम् इति सूत्रेण संज्ञा भवति।

(5) "रामः" इति पदे धातुः अस्ति।

(6) "छात्रः लेखं लिखति" इत्यस्मिन् वाक्ये धातुपदम् अस्ति।

(7) "विद्यालयं गच्छन् रामः पठति" इत्यस्मिन् वाक्ये शतृ प्रत्ययस्य उदाहरणम् अस्ति।

"अतिलघूत्तरीयाः प्रश्नाः"

अधोलिखितानां सूत्राणां पूर्तिं कृत्वा लिखत :

6. वाऽसरूपो ....। 2

7. ह्रस्वस्य .... तुक्। 2

8. ध्रुवमपाये ....। 2

9. गोस्त्रियो ....। 2

10. प्रथमानिर्दिष्टं ....। 2

11. तत्पुरुषः .... कर्मधारयः। 2

12. स्त्रियाः पुंवदभाषित ....। 2

13. दिव्यदिव्यादिव्य ....। 2

14. टिड्ढाणञ् ....। 2

15. पृषोदरादीनि ....। 2

लघूत्तरीया: प्रश्ना:

16. "तथायुक्तं चानीप्सितम्" इति सूत्रस्य वृत्तिं लिखत। 3

अथवा

"प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचमात्रे प्रथमा" इति सूत्रस्य वृत्तिं लिखत।

17. "तृतीया सप्तम्योर्बहुलम्" इति सूत्रस्य वृत्ति लिखत। 3

अथवा

'पञ्चमीभयेन' सूत्रस्य व्याख्यां कृत्वा **एकम्** उदाहरणं लिखत।

18. 'सप्तमी विशेषणे बहुव्रीहौ' इति सूत्रस्य वृत्तिं लिखत। 3

अथवा

"द्वन्द्वे घि" इति सूत्रस्य वृत्तिं लिखत।

19. "उत्सादिभ्योऽम्" इति सूत्रस्य व्याख्यां कृत्वा एकम् उदाहरणं लिखत। 3

अथवा

"जीवति तु वंश्ये युवा" इति सूत्रस्य वृत्तिं लिखत।

20. "उगितश्च" इति सूत्रस्य वृत्तिं विलिख्य एकं पदं लिखत। 3

अथवा

'सूर्या' इति पदस्य प्रयोगसिद्धिं कुरुत।

21. संस्कृतभाषायाम् अनुवादं लिखत (केऽपि **त्रयः**) : 3×1=3

(*i*) सीता राम के साथ वन जा रही है।

(*ii*) गीता लेख लिख रही है।

(*iii*) दिनेश विद्यालय जा रहा है।

(*iv*) वह गीत गा रहा है।

दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः

22. अधोलिखित प्रयोगौ साधनीयौ : 2×2=4

कारकः, कर्ता

अथवा

जनार्दनः, लवणः

23. उपराजम्, इति सामासिक पदस्य सूत्रनिर्देशातुरेण प्रयोगसिद्धिं कुरुत। 4×1=4

अथवा

'निर्मक्षिकम्' इति पदस्य सूत्र निर्देशानुसारेण प्रयोग सिद्धं कुरुत।

24. "आयनेयीनीयियः फढखछघां प्रत्ययादीनाम्" इति सूत्रस्य व्याख्यां कृत्वा तेषाम् उदाहरणानि लिखत।

4×1=4

अथवा

ऐन्द्रं, पाशुपतम्, इत्यनयोः पदयोः प्रयोगसिद्धिं कुरुत।

25. "शाकपार्थिवादीनां सिद्धये उत्तरपदलोपस्योप सङ्ख्यानम्" इति वार्तिकस्य व्याख्यां कृत्वा तेषाम् उदाहरणानि लिखत। 4×1=4

अथवा

कुपुरुषः, उरीकृत्य, प्रयोगद्वयौ साधनीयौ।

26. भू, गम्, लिख्, धातूनां लोट् लकारस्य धातुरूपाणि लिखत। 4×1=4

अथवा

द्वाविंशतिः–उपसर्गानां लेखनं कृत्वा पञ्च उपसर्गयुक्त-पदान् लिखत।

विश्लेषणात्मकाः प्रश्नाः

27. 'सप्तम्यधिकरणे च' इति सूत्रस्य व्याख्यां कृत्वा तेषाम् उदाहरणानि लिखत। 5×1=5

अथवा

'कर्तुरीप्सिततमं कर्म' इति सूत्रस्य व्याख्यां कृत्वा तेषाम् उदाहरणानि लिखत।

28. अधोलिखित वाक्यानां संस्कृत भाषायाम् अनुवादं लिखत – 5×1=5

(i) मैं विद्यालय की ओर जा रहा हूँ।

(ii) तुम किस कक्षा में पढ़ते हो ?

(iii) आज रामनवमी पर्व है।

(iv) बालक श्लोक पढ़ रहा है।

(v) मध्य प्रदेश की राजधानी भोपाल है।